

צוואתו של רוטנברג

א יבורב

יש בלשון הסניית מלה "שו" פ"י רישא יכילת לשרון לכבד אנשים אח-רים ואם האדם הוא שוה"ל כלומר חסר את רחשי הכבוד לגבי גדולי שג"ס תלק — הרי הוא בחוקת נבדל מן העדה שאין לו חלק ונחלה בתוכה לפי שאין בו לא כיבוד אבות ולא יראת אלוקים ואף לא אהבת עצמו. האם איננו כולנו — כאן בארץ ישראל — "שוה"ל? יתכן כי אחת מסיבותיה של המחלה היא, כי תהליך הדיפרנציאציה החברתית חל בארץ ישראל זמן רב לפני שהענינים המשותפים הספיקו להצטרף ולהתלכד. בנוהג שבכל אומה וארץ הוא שקודם לתהליך הדיפרנציאציה יש תהליך רבי כוח של ליכוד, היוצר אחדות רבה כל כך של הגרעין היסודי, עד שאין התרחק קוץ ארעית של גרגרים בודדים יכולה לבטל אותה. ואולם בארץ ישראל הלכה התפתחותנו בשבעים דרכים בבת אחת — פוליטיות, ארגוניות, מוסריות — ולא זו בלבד שכל אחת מן הדרכים הללו נהי רחוקה מחברתה, שהיתה תמולת שלוש סמוכה ומזווגת לה, אלא גם ניטל ממנה כל קשר וחיבור עמה. וגם כל אחת מהן בפני עצמה נחפזה לשבעים ושבעה שביילים ובני-שביילים, שהולכין זה בכה וזה בכה. בפוליטיקה ובכלכלה. בתרבות ובאמנות, בפנאונים ובארגון — בכל מקום זככל ענין ובכל עת שוקדת כל כת בישראל, אם מדינית ואם מעמדית, לבצור ולחוק — כל אחת לפי כוחה, לפי כשרונה ואפשרותה הארגונית — רק את

עמדותיה הפרטיות היא מבלי להתחשב בעניני הכלל כולו, ותמיד תוך איומי אולטימאטום כלפי כל השאר. הוא הדין בחינוך ובהשכלה: מתחנך כים אצלנו לא מתוך רעיון לאומי מאחד, אלא מתוך בולמוס של מעמדות ומפלגות תיות. חינוכו של הנוער מכשירו לכל דבר, זרק לא לדבר העיקרי, ואולי גם היחיד, שאנו זקוקים לו: יצירתה וחיווקה של נשמת-העם.

רוטנברג לא גרס בארץ-ישראל אלא מצוות-עשה סוציאלית אחת: כל האינדי-טרכים הכלכליים של יחידים, כיתות או מעמדות, צריכים להיות כפופים תכלית כפיפה לבנין הכללי וטובתו. במשך כל תקופת הבנין צריך כל מעמד חברתי להחשב רק כפרק מפרקי המנגנון הכללי. עניניו המעמדיים צריכים לבוא על סיף פוקס במידה שהם מועילים לבנין הכללי, לייש לפסלם, אם הם מעכבים את הבנין.

היכן הוא אותו "שם המפורש", הצ"ריך לפתוח את תיבת-הקסמים לאחד את העבודה והחון ולהביא לידי כך, שבי תקופת הבנין יפתרו הניגודים המעמדיים לא בדרכי-מלחמה אלא בדרכי-שלום והסכמה?

היכן היחיד, שיש בו הכשרון הזה ללכד את העם, את ארצו, את בניו ויציר רותמו? — הלא היא ארץ-ישראל היא המולדת. כי יהיו אשר יהיו הנימוקים והאמתלאות לכל הפילוגים והמחלוקות — טעמם האמיתי הוא, שלא נמצא היתמוס ובאין ריתמוס אין אחדות.

"פילוג עמנו לכתות, עדות ומפלגות היה תמיד בעוכרנו". כתב פ. רוטנברג ז"ל בצוואתו. — מלחמת אחים הביאה אותנו לעבר פי פחת, ואם לא תחול, תחריבנו כליל. לכן בקשתי וצויתי לשוב ונוער הגדל בתוכנו, לזכור תמיד, שלא יהודים של כתה או מפלגה זו או אחרת נרדפים ונדרסים, כי אם ישראל בכללו. בין אם נוצה ובין אם לא נוצה — אחים אנחנו. נבינה זאת ונהיה אחים לחיים, ליצירה, לפעולה ולבנין..."

לחנוך הנוער ברוח זו צויה רוטנברג את הנוער.

"שמש נא הונו זה והכנסותיו התתלה של קרן למען חינוך הנוער ברוח אחדות ואחוה — רוח ישראל".

עכשיו הותקן בית רוטנברג והוכשר ל"בית הנוער". שם שוכנים נערים ונערות — שומעי הקורסים השונים שעורך "בית הנוער" לשם חינוכם הכללי-מפלגתי של בני הנוער. פעם נערכים שם קורסים ל"דיעת הארץ", פעם — שיעור לבני-ישיבות או למרכזי קיטנות ומדריכה, מסתיימים סמינריונים של "השומר הצ"ע" ובאים סמינריונים של "אגודת ישראל" — אך תמיד שומעי הלקח הם מדריכי-כח הנוער.

חדר עבודתו של רוטנברג עומד בעינו וכל שינוי לא חל בו. רוח של רוממית נאצלה מן החדרים הללו. בחדר-העבודה ליד השולחן עיניך רואות, כביכול, את הדמות הבלתי נשכחת, הנוטעת בלבך רחשי-כבוד באותה ארשת של כוח הנסוכה על פניה.

יפה הוא הגן המצל, על אילנותיו היר קופים. כשאתה מסתכל בו מתחורר לך, מדוע הקפידו בוני "בית הנוער" לשמור את הסביבה הרומנטית הזאת, אשר נערים ונערות מכל המפלגות חיים בה עלשיו מחוץ לענינים של מפלגות ואידיאולוגיות. דוממין אתה, כי גם לאחר שיעובו את "בית הנוער" לא יפוג מהם רישם עז ורע"נו זה. ואף אם יכהה ויעם במרוצת הזמן, מכל מקום במשך שנים רבות יוסיף לנדוף ממנו ריח דק מן הדק, כריח הפרחים, הגר בוזים בתיבה סגורה — ריחם המעורב של הפרחים והזמן.

למי נועד "בית הנוער"? לא זוהי התכלית — לעקור כמה מני-ינים של יחיד סגולה לזמן קצר של כמה שבועות מאוירת המפלגתיות ולהקנות להם כאן ידיעות מועילות. התכלית היא למלא את חני הנוער שלנו תוך כן חדש, ולשם כך למצוא צורות חדשות. להביא לידי כך, שחיים מפלגתיים, שהם בלתי אמיתיים וחד צדדיים תמיד, — יפנו את מקומם לחיים אחרים — אמתיים, טהורים, חפשיים. על ידי כך יקום לנו טפוס אנושי חדש, המשווה בד"מ, פילוג ממאיר זה לכיתות, עדות, מפלגות, שהוא פועל יוצא מתופעות בלתי טבעיות. ההתפתחות המופרות של החיים המפלגתיים ריתחה בתוכנו טמפרטורה חברתית בלתי טבעית והביאה לידי לחיידם סוציאלי מוגבר. הוסחה ממקומה האידיאה המאחדת, ובמקומה בא הרעל המפרק והחסר יחס-הכבוד לקדשי יום אתמול.

המולדת עליו להחזיר את אבדתנו
 מצוא הראשונה את נשמתנו ועמה
 את ההרמוניה את הסדר המשטר אשר
 בלעדיתם הננו אנשים נבוכים מרינפיש
 מתגודדים ומתקוטטים
 אכן וזהו מטרתו העיקרית של בית
 הנוער למשוך את הנוער לתוך עולם
 המולדת הכביר והחדש לעד צורך הוא
 לגווער שצלי העבר הגדולים ימלאוהו
 רטט חדש יש להעלות לפניו את המור
 לדת באופן כזה שיתעורר בו הזכרון
 הכללי הלאומי-קבוצי הנרדם בנפש כל
 יחיד במידה שהוא קשור קשר של גוף
 ונשמה עם עברו של העם. הרי כך היא
 גם דרך יצירתה של מלכת הריחמוס -
 המוסיקה: היא מעלה מתוך הערבוביה
 של הרעשים השונים את הצלילים שזי
 ורגם עולה יפה. כי הם קשורים ביניהם
 בחוקים מאחדים.
 * * *
 אך לשם עיצובו של האופי האנושי
 החדש בדרך החדש - צריכה המולדת
 ליהפך לתכנם הפנימי של החיים לחוויה
 "במעמקים" ולא להיות רק אידיאה בעל-
 מא. הלמות לב היא צריכה להיות, ולא
 הכרה שכלית בלבד.
 לבו של הנוער רוטט ומבקש לאהוב.
 לאהוב את היפה באמת. הראוי לאהוב.
 איפוא, כי המולדת - ארץ זו העזובה
 והשוממה - ארץ פארת היא. כל בני
 הנוער כאחד - השמאליים והימניים -
 הרי באמת דומים זה לזה כדמיון היד
 השמאלית ליד הימנית. אם אלה אהבים
 את המתניות ואלה את התפרה; אלה את
 האמצע ואלה את הקצוות; אלה נסוגים
 ואלה יוצאים מכליהם; אלה שומרים נפ
 שם, ואלה מבקשים דבר לאבדה למענו -
 אך לכולם יחד, גם לאלה וגם לאלה יש
 כשרון אחד הפועם בקרבם - ואנו ראי
 נוהו פעמים הרבה - הלא הוא הכשרון
 לקבל יסורים באהבה למען ערכים נעלים
 יותר. כולם כאחד מוכנים להקדיש את
 כוח רצונם, את לבם, את שכלם למען
 המולדת, אם תעירו ואם תעוררו בהם
 אהבה ממשית זו אליה.
 הפכו איפוא את בית הנוער למכון
 לידעת המולדת. תנו לנוער שיר-
 גיש את הקשר שבינינו ובין הארץ -
 שזוא הקשר שיש בין אם ובניה.

אח עמם שלהם - אך אלה ואלה לא
 עברו את כל הדרך באופן טבעי למן
 בסיסה של הפיראמדה ועד חודת אלה
 ואלה חסרים את הזכרונות ההיסטוריים,
 הקשורים בסטיכיה של תת ההכרה.
 מן הירושה הכבירה שדרשנו עלינו
 להעלות את הנוער לנו באמת, שהוא
 בחינת לחס-חוק: לא בלבד ידיעות
 מדברי הימים וכתובת הארץ, בנין וצורה
 מוסיקה ושירה - אלא זכרון סטיכי.
 ולשם כך עלינו להיות קשורים ודבוקים
 בארץ בקרקע. מבחינה זו יכול בית
 הנוער למלא תפקיד מיוחד. עליו להכניס
 סדר וארגון ב"טיוולים" הנפרצים כל כך
 בארץ ישראל, אך מצטיינים על פי הרוב
 במקצועות ובביקורים שטחיים בנקודות
 ישוב תדשות או מקומות היסטוריים בר
 דדים (ואף הללו רק אם סמוכים הם
 לכבישים). כמה יש בארץ מקומות עזרי
 בים, אשר נדם בהם קול האדם אך מדור
 בבות בהם האבנים; מקומות שבהם יכר
 לים אנו ללמוד לא את פרשת היגון
 ומגילת היסורים של עמנו, אלא את
 ההיסטוריה האקטיבית של האומה היש
 ראלית, שחוללה אבות אבותינו לפני
 אלפי שנים.
 בית הנוער - זה המכון לידיעת
 המולדת - צריך לא רק לפתוח לפני
 הנוער שלנו את כל ארצנו לספר הפתוח,
 על כל ציוניה ומזכרותיה, למן גבולותיה
 הצפוניים ועד קצה גבולותיה הדרומיים,
 אלא בהדרכתו צריכים גם המשוטטים
 על פני הארץ להימשך אל אפיקי ההיס
 טוריה, להרגיש, כי אין הם אורחים
 פורחים כאן, אלא עם, שאלפיים שנה
 לפני הספירה החדשה - ואולי גם לפני
 כן - יצר על קרקע המולדת האחת את
 אחדות הלשון, הפסיכיקה, המוסר,
 תוכן חדש למחשבות ולהרגשות צרי
 כה לתת לנוער שלנו ידיעת הצומח והחי
 בארצנו. לשמוע שיחת אילנות, להבין
 רחש גידולם של דשאים, לראות בפרח
 בר את עין המולדת הפקוחה, האוהבת,
 המשגחת עליך תמיד.
 המולדת הזאת, ארץ ישראל זאת, הנר
 אית עניה כל-כך למי שאין לו טביעת
 עין, ושבאמת, "כל-בה", צריכה להפיק זין
 כחון מסנוור, צריכה להופיע לעינינו
 בנגב הצמא למים ובחולה השופעת מים,
 בסלעיה ובמעמקיה, בחמסיניה ובמטרות
 עוזה, בתפוחת הלבנה של עצי ההדר
 המלבלבים, ובציצי-הוורד של השקיה
 הפורחת, תוך כדי היכרות זו עם הארץ
 יתחיל הנוער להחליץ מהשפעת המפלגות,
 יתחיל לראות הרבה יותר הרחוק יותר,
 ורק אם נרים את הנוער מעל לעובי
 דות הפרטיות של יסורים נוסל לתת לו
 את האמונה, שתכריחהו לשכוח את כל
 הסיסמאות והנוסחאות המוכנות אשר
 רכש לעצמו במעבדות המפלגתיות ולהק
 יב את האינטרסים הכיתתיים, המעמדיים
 והפרטיים למען עניני הכלל והמולדת.
 ה.
 מחשבה גדולה חשב רובנברג, בצוותו
 לנו את תיזוש הינוכו של הנוער. אך לא
 על רגל אחת, לא בשנים מעטות, אפשר
 לקיים תעודה זו, שהיא בלתי-מצויה
 ואחראית מאד. כל דור אינו אלא חוליה
 בשרשרת שאין לה סוף, חוליה לחוליה
 מנחילה תקוותיה - אף אם לא נתקיימו
 מחשבותיה - אף אם לא קמו ולא הוש
 למן תפקיד חשוב בתהליך זה יוכל לה
 לא, "בית הנוער". הצריך ליהפך לאוני
 ברטיטה מיוחדת של חקירת המולדת,
 אשר כחלק אורגני, יכלל בה לימוד
 התרבות העברית והארץ העברית לימוד
 זה צריך להעשות גם על ידי ביקורים
 בכל אותם המקומות אשר בהם נתקמה
 ההיסטוריה שלנו. רק בדרך זו אפשר
 לעורר לחיים חדשים לא בלבד את רוחם
 של עמוס וישעיהו, אלא גם את רוחם
 של גדעון, דוד ובר-גיורא.
 התפקיד הגדול של הזמן הזה הוא
 לעשות את חיינו מלוכדים, ליצור את
 האחדות והתרבות הלאומית. כי התר
 בות אינה בעצם אלא הרמוניה וריתמוס
 הדברים שהיו עיקריים בחיינו של רוטנ
 ברג זל וצוואתו אשר השאיר לנו

יתכן, שהמפלגות שבו ושובבו את לב
 הנוער שלנו משום שהננו חיים בלי
 עבר, כי באין עבר שוממת הנפש הידים
 אסורות, והרגלים נתונות לנחשתיים.
 אמנם, טעות היא ליומר, שהנוער שלנו
 תלוש מן הארץ, שאין הוא מכירה כלל,
 שאין הוא אוהבה, חלילה. אך גם באהבת
 המולדת לא עברנו בהדרגה את השלבים
 הראשונים, שהם תנאי להתפתחותה
 האורגנית - כדרך שעובר האדם מן
 הילדות אל הבחורות והבגרות. בראשיתה
 אהבה זו היא רגש סתום, תתי-הכרתי,
 אנוכיי של אהבת האדם לשלוי. בגילוי
 הראשון הרי הוא בחינת תשוקה שמש
 תוקק אדם אל שדות מכורה וגבעות מור
 לדת, ורק לאט-לאט מתגבש הרגש הזה
 הליך והתגבש, הליך וכלול בתוכו חוג
 המתרחב תמיד של מושגים היסטוריים
 ואזרחיים, עד שהוא מתפתח קמעא-קמעא
 ונהפך לאותו רגש אזרחי נלהב, שבו
 המיסטיקה והממשות כרוכות זו בזו,
 אותו פאטריוטיזם בוגר ומוגמר המת
 רומם מעל כל היחסים הפרטיים וקשור
 קשר אמיץ ביותר עם אהבת המין האנו
 שי, ואילו אנו פיתחנו רגש זה בכיוון
 מופרז: אלה מתוך אהבה עיונית
 לאנושות ואלה מתוך צורך לאהלו

א ימרוכב
 1946
דו-שיח שגונב
במקצת גם אלי
 (בתערוכתו של הצייר מטוסובסקי)

— ובכל זאת, כדע אינך יכול להסיר לך לי תמונות אלה? לא חשוב השם, אחת היא לי אם תכנה זרם זה — קובליום, פרטוריום, סופרמטיזם או סוריאליזם, אבל אני זהו לי חצי שעה שאני מתאמץ למצוא בהן מובן אנושי. מה רצה האמן לבטא? האמנם עלי להאמין כי זהו גור עם פני רות? וזה, כאן, "ירושלים" או "גמל תל אביב"?

— רואה אתה, תביט, כי לכל הורמים השוגים והבלתי דומים אחד למשנהו במסגרת המכונה "הציור החדש" — יש תכונה אחת משותפת: לעולם אין התמורה נעשית מובנות מהעפתעין ראשונה והן תובעות הרגל מסוים של העין, ואין להם בפני התבולל מעינין תחפלא שלא הבנת ולא ראתה מתמבט הראשון.

— הלא גם האמנים הישנים נעשים מובנים יותר במידה שמתרחבת ומתעמקת הבנתו האסתטית הכללית, ואף על פי כן אפשר להסביר אמנות זו במלים ומדוע, אפוא, אין נכוחן של מלים להסביר את האמנות החדשה? וכלום קיימים שני מיני ציור — הישן והחדש?

— יתכן כי לשם הבנת האמנות החדשה נחוצה לא הכלה חדשה, אלא תכונות ראות חדשה בעין, כאשר פנץ האור לראי שונה אל המעונות החשוכים של האדם והלם במעטה הגלגולית העיוורת, עורה את העצבים הגודמים, הקליחים עד כדי תבערה רבה, אשר היתה — ראייה או אז הועיקה ההכרח לעזרה את המכשיר, המשמש לאדם אבר בוחן לאובייקטיות — את חוש הישיש, הלא בו גובשו כל נסיונות האדם בעצמים המציאותיים, בכוחות המלוכדים של המישוש והראיה נעשה קו, צורה, תחום, פרספקטיבה, בהתערבה בתחומי גיאומטריה של הצורות — נהפכה הראיה לרצת מיד חזר האדם ויהי לעוור.

— ואני סבור הייתי, כי תרצה להסיר לי לו צורה משלך, אפילו העשן, ואילו עתה, כמומה, אתה משתדל להוכיח, שכל צורה אינה אלא עשן חזון ותו לא.

— להפך, ראייתנו, שאנו מפעילים בכל רגע, אינה חזון, אין זה אלא עבודה הגיונית, קריאת הירוגליפים נחפזת ומוכרת, לפי סימנים חיצוניים כמו, למשל, בצפר, בדרך כלל אין אנו רואים בעינים, רק חו" מד אנו מאספים, מצינים אותן ומסדירים אותן למינהן, מתוך שתי תכונות אלה של ראייתנו נובעת עובדת קיומם הבלתי נגמרת של שני בתי אב בציור: האחד — העין יור הסינתטי, המבוסס על הנסיון שירשה העין מחוש המישוש, והשני — האנליטי, הקיים בנכות תכונות ראות חדשות של העין, האמן הישן, בציורו מרצוף אדם, שאף להכיר את האיש שבו, המיוחד שבו ובאם יו, ואילו האמן החדש רואה באותו פרצוף — שדה להשתכרות האור, גם משן טח-תנוחה לצבעים, ובחקרו אותם משתמר עם מתוכבם חוקי הראות העולמיים. מי משניהם צודק — זוהי שאלה חסרת ממש.

— חוששני שלגבי דודי מתחיל חינוך מחודש זה של הראות במאוחר מדי. איה שוכח את גילי.

— טועה אתה, שכן לא עתה החל חינוך מחודש זה לתכונות הראות החדשות, הנה, מכיר אתה אימפרסיוניסטים ואהבם — פיסרו, נבואר, וכליב לא עניין הגוף האנושי של את הציורים האלה רק במידה ששימש אמצעי ליצור חסי הגוונים? וכלום אין גור פותחים הנפלאים מציורים יותר בעולם החי והצומח מאשר בתחום האדם? וכלום לא חונכה עיניך על די האימפרסיוניסטים להתרשמות מחודשת מצבעים בגבולות תחום שת צבע טהורה בלבד, וכבר אין הפואנטיזם מציק לך, אך כן הוא מפרק את החושש הצבעוני למיליוני נקודות, ראות כבר קיבלה חינוך שונה מכפי שהיתה לפני 100 שנה.

— יתכן כי צדקת כלשהו, אך האימפרסיוניסטים מסרו הרמוניות ציוריות בלבד, ואילו כאן — מין תהורבוהו, העמסה, התנגשות והשגת גבולות שבצורה מהו המשותף שביניהם?

— אין כל משותף, הציור החדש איננו פיתוח נוסף של האימפרסיוניזם, אלא להפך, הוא ריאקציה לאורית חזיונית, הציור בי אימפרסיוניזם, האדם בן הדרגו שאף להרתיק את המקוטעין של הכרת עולמו ולהתקצב על קרקע מוצקה יותר, הסתכל נא בבדים אלה; הם דמויוניים כשתיים שופעי צורות, הבט בירושלים זו, ובחלל אביב, אין זו דמות ירושלים אלא ירושלים החדשה, מפורדת לחלקיה, מפורקת לצורות ערוכות ומצורפות מחדש, זוהי תמצית של ירושלים, וציוריותה הארכיטקטונית.

— באחת, על כל פנים, שכנעתני, פתח לנו בכך, שאם האמנות הישנה אפשר להסיר ביר במלים, ואילו להבנת החדש — אין כוח הסברים יפה, ובוה צדקת בלי כל ספק.

הצבור והאמנות

(להקמת בית הצבור והאמנות)

אין לדבר שקם במקרה לא במקרה לתנה כל השופת לבנו בתקופת הבנין הראשונה לצבור ולעולם הצרתיים וכל ילדים ולבעיות האמנות התחנכו כאל בידור ושעשוע לא במקרה וזוהי בעיות האמנות השופת לב דוגמה והולכת: דיאטראות מוזיאונים תערוכות למעלה ממיליון אנשים ביקרו בתאטרות ארץ ישראל בשנה האחרונה לעלה מאתים אלף ביקרו בשנה אחת במוזיאון דיונונה ופתערוכות אגודת האמנים בתל אביב כל בן לא במקרה נשלם בנין בית התבונה עשוי תוך מאמץ חברתי ולא במקרה הגישה העיר אגודת האמנים מגרה להקמת בית הציר והפסל והתחילה הפעולה ליציאת הקרן הרושית להקמת הבנין שיפוטיו הוא ששני יתורים גדולים שהיו הם שימשו סמל לפעילות תמורת דיוגוף ורוטנברג — הן כמפקקים בסוף ימיהם בערכה של אותה תמורת אשר לה הקדיש השוב את מיטתו לשדו בצוואתו לא כתב ורוטנברג על עוליהם המרפס אלא על תינוך הנוער, ואח כל רכושו הוריש "תינוך הנוער ברות אחרות ואחרות" דיונונה, את הוא בצוואתו לא הוכיל את המפעלים אשר להם נתן את כל אונו בחייו — אלא רק את בן זקונו, ילד שעשועי מוזיאון תל אביב: שמרו עליו כי ברכה בו, "יתכן" כתב דיונונה, שהיינו מצליחים יותר, הוא היה בנו יותר שווים שקלו, הוא היה חינוכו והכשרתו שלמים יותר... יתכן שאילו השקפנו על העולם בהתקפה אמנותית — היינו רואים את העולם יהיה יותר ולא כמין עמקהבא שאנו מתלבטים בו...

האין שתי צוואות, שונות לכאורה, אלה של דיונונה ורוטנברג, מדברות באותו ענין: כל מנות גדושות של משיגות חמה גית שיתקו את מקורות רוחנו; כי יש לטהר את חיינו מהשפעת הגלות ולקדשה במקרה האמנות הצרופה עד למקורות הצרופה של האומה, שם יצרנו מעצמם מעינות מלם חיים כלום אין פירושו של שתי צוואות אלה, כי לא פחות מאשר ללחם — זקוקים אנו לחינוך נשמתו הלאומית?

שמפקדיה הא צבור לצמחתי יצירות אמנותיות עצמיות בצד המוזיאון המחוג את הדור הצעיר להבנות חיפה והקובץ את הציבור שבאמנות — נחוצה לנו גם תערוכה כזאת של אגודת האמנים המשפחות את התנועה לקראת הקידמה והמפתחות את חוש הבקורת הלא אלה אינו ראי לאמנות בלבד, אלא לחיים כלים מחד כד משלמים המוזיאון ובית הציר והפסל זה את זה, ונחוצים לשוב במידה שונה האמנות, כמוה כזאת, וזקוקה לתמיכה התמיכה להך גשם נחידותה ולאחדה של אגודת חברתית אם אין לרשות העיר זכות, אם אין להם ליה, יבש העץ מחוסר מקורות תזונה והמדובר פה אינו בכשרונות ענק דוקא שיפרצו ועלו בכל התנאים הסך הכולל של היצירה הפורב מרבים המשתכחים בעתיד, מהאמנים הבלתי מפורסמים — ולא דוקא מציירות המופת של היוצר הגאון — הם המהווים את גדולתה של ארץ אמנים אלה מעשירים את מרדנתם ביצירות שאין ענף להן וקובעים להן את דיוקנותן שלפני מבוליים בין עם למשנהו ולנו נחוצה אמנות זו, שבה תשתקף רוח האומה ורוחק חיה, הן מאבקו הוא מאבק לשלמות החיים ואין שלמות כלל יופי היופי הוא אותו סוד שקשה מאד לברר, ושאינו ברור מנגד גם יחד, ועתה, בעצת עלינו צללים של האדיליים הגיעו עד אכזב — גלוי אחד נותר לפליטה — היופי, בלי יופי זה אין לפתור את בעית ההגדרה העצמית ואין לקבוע את צורתה הסופית של נשמה האומה.

מובן הוא שאין היצירה גוונה מאינו חסות עלינו ואינה נמקה בתנאים הדלים ביותר, ואף על פי כן — התלות של שלמה על מקדש שלמה, של יוסטיניאנוס על כנסית סופיה ואוגוסטוס על תקופת אורגוסטוס; תהלת אפיפיוני רומא — על תקופת הרי ניסאוס וגאות נפוליון — על תקופת האמפירי, ועוד נראה תהלת לאותם בעלי הון פרטיים, בעלי יומה ממריצה ואהבה לאמנות, שהיו בכל הארצות יודידאמת לאמנות וצובלי מכמניה ומי שמכיר מקרוב את התפתחות האמנות הרוסית, דרך משל, יודע כמה חזיתת זו לטרטיאקוב

למרונוב, לפרסונסקי, דגני לב שצברטוב, זאטורין, רביס, מבין המצאנים העליון הנפולים הרוי סיים מאו ומקדם העליון באיטלי דברי אמנות, ועד לשישי הסוחרים והחמני לב שבניהם שהיו בעולם עושים לפרקים למעלה ראש בשנים האחרונות הופיעו בארץ האשונה הניצנים של מצאנות אמנותית, שורה של מוסדות מקדשים, שנה סופרים מסוימים לרכישת המצאנות, המערכות או למתן פרסום להן, בדרך ההתחייב אישים פרטיים, בעיקר מבין בעלי התעשייה שלנו, הרוכזים שים בשיטתית המצאנות בתערוכות, או הנומים סופרים מסוימים למוזיאון וסכומים לא קטנים — לרכישת תמונות, המצטרפות לרכוש המוזיאון, בנין בית הבימה החדש השלמה לא היו יוצאים מן הכוח אל הפועל בלי השתתפותם של מצאנים פרטיים לצד המסדות, ואמנות ארץ ישראל משוועת לפיתוח נטיה זו — המצואן שיות, בפרובינצי של המושג, אצלנו לא למדו להחשיב כראוי את המצאנות ואת ערכה הכלכלי-תרבותי.

ארץ ישראל מחכה למצואנים שלה בשדה האמנות, ולהם מצפה תהילה, ותהילה נאווה להם, אכן כפי שנתה בכל שדות חיינו, כך גם באמנות, מוטל עלינו לעבור בעש רוח שנים דרך שארית בארופה עברוה במאות החיים אינם מחכים ואותו כוח שאנו יכולים לצפה בעזרת האמנות עלינו להשיגו עשוי על כהחשוב כל, שבשכיל אמניו ייווצר מסיבות נהנת ללימוד וציג דה, הלא רק את נוכח לדרוש מן האמנים מאמץ רציוני וגם חינוך ממושך — להבנות עצמם ולהבנת אחרים גם מסירות רבה, גם אמת, זו הנחוצה לנו כל כך בתקופת טיפוחה של נשמת האומה.

הצבור צריך להחליט אם התבצר כבר עת כדי הגשמת ציאותיו של דיונונה; "פיתוח רגשות היופי" — תקדו לעלה הוא בחברה האנושית ואם אמנם בגורני בורות חברות, כי אין עלינו להחליט בעבודה הזאת.

דושיח בשבחו של הצילום

(מערכונתו של הרסקי)

את רגע החיים החולף ונותן עליו כן, הכ דמנות לקבוע מראות, שהמפשים מכוח עצמם לא היו מבוגרים אותם את לא היו רואים אותם. הרהרשת האופטיים העציר נא — רגע בין חלופת — מהגשמה באמצע צורת הצילום, הצילום קולט את החיים מנקודת מבט אלא שאת ועל כן הוא מרחיב את תחומי של האנושי והוכר זה נודעת חשיבות רבה, שכן את בספקוס התחוש ביותר לא תחיה מה שמגלה לנו סבלת הצילום, וכך היו פיתוח רבנות של חינוך נשארות בלתי ידועות לנו לעולם — אלמלא הצילום.

הרי לפנינו עשרות צילומים של אותו פרצוף, כלום יודעים אנו מה רבנותו הוא ההבדל של הפרצוף האנושי ולפי זה הוא משתנה במשוק האור והצלל כלום יודעים אנו אינו מערכת הגשמת מציאות ידועה של אדם כלום מכירים אנו את נשמת האדם? — הסתכלו בכול הצילומים האלה: הראה כאן פנים השחוח של נשמת סובלת תופעות עוממות ופיתוח בוכותו או לא תמצא פרצופו עגום משך הכריזם כלום איך גם כאת פתחתה של תמדת חיותו של אדם בן זמננו? חתה שאין אנו יודעים את חתונתו איך אנו רואים אותה כלל, שגולתה לעינינו בעזרת סבלתו של אמני הצילום?

ובסימני משך חיותו זה ועלם בן קונתי מבלי להפסיק דברי פנייה ומבלי שהיה פניו לחיך הערות גם מצדי או לחשים על שאולותיו.

— לא אנו יכול להשלים עם כך — קרא בן ליתת, יצירה שהשמיע כאן דבי ברכותיה אמר, כי הוא רואה עולפו בהערת עתונות הקוראת לרסקי — אלם המשוו מה בין לרסקי ושאר הצלמים אינו אלא זה שמכונת הצילום משמשת מכשיר בידו של זה כבידניהם של אלו, אלם — שהוא אמני צילר — ולא צלם.

הרשני לומר כך, כי יודוך אינו מעריך את משמעותו של הצילום הצי לום — אינו נופל מן הציר, הציר אפי לך הוא נשואלסטן ומתאמן להיזהר לפי ביטויי של לא יאגודו התנועה, קוף לט יבין, היא כשרוני כמה שגא — לא יעלה בידו למסור לו את הטבע ומרות האדם כמות שהוא, אלא האנות ותערות עליהם, הן כל אדם משמש דבי עצמו קנהאמיד של הדברים, עולם אין האמן יכול לפרוש מאישיותו ואינו יכול לסגל לעצמו טביעת עין מהוללת, אין האדם יכול לצאת מתוך הסובב אותו, תנועתו בדיקצמנו, ואין הער לם על חידותיו נפתח לפני האמן, הלו מעשוראמן ההיותו בהקרת, סובייקטיבי אין לקבוע תלכה היכן מסתיימת האמת המקורית והיכן מתחילה הארה האישית האמן כפוף לעצמו ומשום כך הוא מוגבל מצומצם במסירת הטבע, התי והדומם בדרך שהיא קיים לעצמו כלומר לא כפי שהוא מצטייר בעיני האמן, ואלו הציר לום — וזיהו אמצעי משגל האמת כש לעצמה, הרינו ראי המשקה את החיים ללא גיבית עיו, ולא עוד אלא שהצילום מחזיק

המארגים מפלגות ונצחונותיהן — עדיין לא נועדו לאפגן את נשמת האומה, העיין אינו בערכי רוח לבד, הניתנים לנער, אין ספק: אידיאל הנכונות להקריב למען אמתיות המפלגה וכי — כל אלה הם ערכים יקרים, אך כל ערך יקר אפשר לכוונו לאפיק שבו יתפזר שילוי כלום יכולה תנועת תחיה לאומית להתפתח אגב טיפוח השיג הצביליוציה בלבד, תוך כדי התנפרות לרוח תרבות אמת? כלום יכולים אנו לישור להשיג את מעטנו הישן לקסום פרצוף אנו חשי — בלי העזבה מחודשת לדברים רבים, ובלו להבין, כי לנו נחוצים לא יורה בלבד — כי אם גם דוחי וכלום אין הדבר אל היצירה עוברת בתוכם החינוך והי גוף מחדש, של האוון והענין?

תוך שנות קיומו המעטות היה מוזיאון דיונונה, למפעל אמנותי גדול, הזקוקים אנו איפוא, בתנאים אלה, גם לבית הציר והפסל? כלום אין אנו מקימים על ידי כך, במידינו, מתחרה לאותו מוסד, ששם קידו לגבי פיתוח עיני לאמנות הציר ויצירת אורה אמנותית, אינו מוטל בספק? אך בעינתו אינה מצמצמת בחינוך הכר שר להתרשמות אמנותית, ולא רק בתחיה על אמני העבר, ואמנם לשם כך נחוי המוזיאון — אלא גם בהפיכת ערכים אלה לקנייני עצמי, ולשם כך הכרחית שבשילוי — חוץ מן המוזיאון יחיה את — אקדמיה לאמנות, ואת היסוד לה, כמסתבה, ש להגיה באותו מקום שבו צריכות הערך התערוכות השנתיות של אגודת הצירים והפסלים והתערוכות הפרטיות, ושבו יוקם בית הספר לאמנות.

תקופתנו חסרה עדיין פרצוף אמנותי, ואו למ התקופה, שבה אנו חיים נושאת בחובה שלבסוף יהיו את מציית התקופה, על כן צריכה אמנותנו לחפש ולמצוא את תכנה ולבטא את עצמה ברכים משלה, ולשם כך נחוי לנו המוזיאון, שיעזור לנו בעיכול יצירות האמנות — ובית הציר והפסל

אופטימיות ופסימיות

אין צורך להאמין כי הנטייה הפסימית
היא תמיד נכונה יותר מן הנטייה האופטימית
קיום ולזמן כשם שישנו הרבה ימים 20
30 שנה במדינת ארץ מתקדמת כשהיא
בלתי תפורה... ב"פסימיות בלבד

גם אין צורך להמציא ולקרוא בשמות
משפחה למשוחחים זהו אותו פרנסיס
על-ידיהם גם להבא נוסף לקרא לו
כך ורעהו הספקן — המבקר הספידתי
והרלי תוכן שיחתם — על מהות קיומו
של האדם, על החיים והמות, עצם הניכוח
אופטימיים ופסימיים.

השיחה נפתחה בזה, שהמבקר סיפר כמה
בדיחות על פסימיסטים ואופטימיסטים. ה
פסימיסט שוקע לשאלות-החיות, והאופטי
מיסט מתחרר שם, האופטימיסט רואה את
הכעז והפסימיסט — רק את החור שבתר
כו. אם קרה אסון ושניהם נפגעו — הרי
שמה האופטימיסט שושאר חילמחה ואילו
הפסימיסט בוכה על שושאר מתלמחה
כשהשנים רוצים, לשנות, סבור הפסימיסט
שהוא סופל מצרבת בעוד האופטימיסט
שמה שהוא מלא אש פנימית. כשהשנים
משקרים — משקר הפסימיסט בעצבות,
מתוך שהוא שולל את הקיים, ואילו האופ
טימיסט משקר בלתי-זוהר, משום שהוא מת
ייב את מה שאינו.

המבקר עצמו ציין, שפרדוקסים אלה אינם
מצטיינים בעמקות יתרה, אולם הוסיף
שאין הוא מתברר ואינו אחראי להם. תוך
מה אין צורך בעמקות מיוחדת כדי לבקר
את האופטימיים, האופטימיים בכללם הנהו
השקפת עולם ביאולוגית פגיעה וזלה.

ובדרך כלל היא משתמשת מן האפשרות
לראות את העולם כשלמות אחת, הצדקתה
האחת כלפי אנשים וכלפי עצמה היא, שהיא
מנוגדת לפסימיזם. אך לעולם אין בכך
משום מפתח להבנת העולם, הערת המב
קר על זלות ערכו של האופטימיזם פגעה
בפרופסור.

על סמך מה פסקת, שהשקפת עולם
פסימית עמוקה מן האופטימית, ומדוע מדי
בר אהב בבוז כזה על אופטימיים, ביאור
לוגי? הגם שמכון אני לקבל את הגדרתך
ולפנות אל הביאולוגיה, אל הטבע ואל
ההיסטוריה. כלום אין תולדות הבריאה
הנועה מתמדת קדימה? כלום אין חיי ה
מאורות, כחיי האטום, כפופים לקוק הא
בולוציה שהוא חוק הקידמה? כלום אין
חיי הברואים כפופים אף הם לחוק הקיד
מה הביאולוגיה, המוצא את ביטויו בתדר
רות השתכללותם של הברואים, עד הרי
פעת האדם, כלום אין תולדות האדם מער
דוח על כך, שאף עם נפילת ציביליזציות —
נולדו צבובות מהן שקמו מתוך אפרו?
לא תולדות העולם כפופות לחוק הברזל
של התפתחות, הדוחפנו קדימה, גם את
תפגע תנועה זו מועזעים, מהפסקות זמ
ניות ואפילו חזרות, גם אם חלך בדרך
עקלתון, או בדרך המזכירה את עיגולי
הקפיץ, אך קו התנועה ההיסטורית מוביל
קדימה, ולא זה חשוב ההציביליזציה, ה
מוסרית והתמרגית, ותוהו פעם בפעם
למשברים או שהאנושות, כולה או חלק
קה נסתת במערבולת אבדן, פראות ובר
כניות... לא זה שתחומות ותחלות

מצויה ממש כשם שמצויה השקיעה. חשוב
הוא שעל אף נפתלה הדבר — נעה הא
נשגות, אם כי פסימיות קרבנות קדימה, וה
היה מתעלה ברמה הקדומה, אחרי כל לילה
זורח היום, סתיו שבעתים מקדמיו, כלום
אין מדבר כן, אצוה הספקני?

לא, לא כן הוא, אצוה הפרופסור, אכן
מכיר הטבע התלככי המקדמות, אך כלום
אין תהליכים אלה מסתברים כמצעד לקראת
האבדון והמות? כלום אין המלומדים מספ
רים לנו על אפיסת האנרגיה על חוק
בלאי התורם, ואצוה על התפרקות העור?
מנה והעצמים? כלום אין הפיסיקאים, האס
טרנומיים, הביאולוגים והגיאולוגים מספ
רים לנו על שינויים באטמוספירה ובמער
כה בניגום של היבשת והאוקיינוסים, שני
נויים שכיבאו אבדו לכל החיים על אד
מות? וכלום אין חיוו של כל יצור — רק
ההליך המוביל אותו לקראת המות הבלתי
נגועי? אמת היא שבעקבות אורגניזמים

מתים באים אחרים וחיים, אך
במה נוחם האורגניזם המת? ומה
שכל תהליכי הקידמה מוליכים למוצא
אחר? המנה, ואם לא בא עדין מות לעו
גם כולל הרי זה, כנראה, רק משום שה
טבע יודע מהנוריים ותקופות המחזירים את
הקיום לישנו, אך אין זה קדומה, אלא תה
ליך מתוזמן מצוה בעצמי במקום, תורה
מתמדת, וזה ככל שהיה משדות ההיסטו
ריה האנושית, חוק החיים, הצמיחה, הב
ליה והמות לכל החברה האנושית, כמו לכל
פרט בתוכה. חוק חילופי הצננות השול
טות, חוק הקומתם ומפלגתם של עצים,
גועים, כיתות, מעמדות... כלום זוהי מהות
הקיימה העולמית? לא, קירי, מוטב שתר
דה בחמתו של קהלת: הכל הכלים, הכל
הכל.

— בואה אני מבינים אתה, הכל הכלים

— הכל הכל... אך כלום חדרת באמת לעמ
קה של הויה על-אנושית זו? ומהו הדבר
שיחליף בנושמתו את הריקנות? אתה וא
ני מחכים לכך חשיבות שונה — אך בתר
שוכתי נעוצה סיבת הדבר, שבגללו חוו
נג האופטימיים הביאולוגי שלע את נצחונ
על הפסימיים קצה הכאות וההגינות, שר
צא לפי אותו תיאוריות מיסיות שאפת מס
תמד עליהן — מופיעה האנרגיה הנעה ב
בד כבת לידה לחיים, רק התנועה מקובלת
כיום מטעם המדע במקור אנרגיה חממתה
אינה אלא סימן למיתו של עולם, בתהליך
המחזורי מופיעה כתוצאה סופית עובבת
האבדן של האנרגיה הנעה, אך כל אדם נו
שא בקרבו גם אנרגיה נעה וגם ערבת מנר
חה, בתהליך המחזורי של החיים, קטנה
והולכת האנרגיה הנעה והיוצרת, ונתפכת
למנוחה יצעה ורופסת — עד בוא המות
העוצר את התנועה ומטיל עלינו את המ
ניחה הנצחית. כלום לא בזה סוד אשרו
של אדם, שיבער מאור האנרגיה הפעשה עד
הסוף, ושלא תחפה המנוחה על רצונו,
ושעז הרגע האחרון יעצור כוח למאבק
בהפיסות הרוחנית, ושילך לקראת חופי נ
חשכה מתוך אמונה — עד העלמו מעבר
לגבולות העולם?

— אך כיצד יכול אתה, פרופסור, לדי
בר כיום על מאבק (אמונה) היו ומנים
בהם חיינו כולנו עם אידאות שבללן אפי
שר היה לחיות ומות, בחיפוש אתה הסר
פוח בהן נסתר האושר העילאי, בשאיפות
אל העפלה, במאמץ עליון של כל ההויה
הרוחנית — ראה האדם את כל אשרו
האמונה בגולות יעודו של האדם היא
שאיצה להביא קרבנות ללא-ספוח משך
אלפי-שנות חיי האדם על אדמות, האסון
שפגע בימינו באנושות, עם אבדן חיי מיל
יונים, רוסק את ערכי הרוח, יחד עם אש
ליות אחרות נשכחה גם האמונה באדם

ובאנושות הגיעו להיבנים לשים את
משום שצדקתו הם צדדי המאור העשירים
כמה קרובים וכמה רחוקים אותם הימים
יש ודומה כל לא הם ככל הנראה בנינו
עמה — והרבות הם ערמות הללם
מאותם הימים נשאר רק תקוות מרוסקות
זמירות שלא נשפטו דמן וקריסתם שאנו
מכניעם אורו כמות במשך שנים אלה
עבר עלינו כל כך הרבה עד כי זה שחש
כבר אינו בפניו חיים אלא מין אמצעי של
בסיסו הננו נמלים החת פרומדה של כל
אופס והדבר אינו בדרך של אסונות מצד
אחרים שאלהים אפשר להתרגל ואם כן
נורא מצטייר לנו סינים זה שאין בכוחנו
להתעורר מתוכו הרי שהסיבה איננה רק
באסון הישיר של האירועים אלא במהותן
המטאפיזית: במהות בהם נשרפו מיליוני
גם ובהם נמצאים עתה אלה שניצלו כי
נס, ובכל מה שמתרחש כיום מאחורי כל
חורבה של מוסקיסו — נצב לפנינו מין
חדש של מוסקיסו כמו צמח לפנינו לאיסו
מתוך החלום לעתים דומה כי האנושות
נסוגה אחרונה אם להתעלם מן המדעים
והטכניקה, וכל כל זה קשר בעצם במהות
הקיומית: המפתחות הכמיות מתוך איבוד
האיכות החרבותית ובעולם זה רוצה אתה
פרופיסור להשען על זרועות התקופה
שואף אתה להתלם מן העבודה שהעולם
נמצא בקלות שגאון מאלפת ומשגשג
שהמעגל נסגר הנמיצו פומפי וזוועה אשר
כמה לא היה גם בעתים הקשות ביותר
סרנוי רוח האהבה והאמון משמיד ומת
רסי בני אדם יותר משעושה זאת המחסור
במצרכים ופנמים השואות אינו נותנת
יסוד לספיח להרעה מרוב אתה על אמר
נה אך מניו נשאב כוחות למחמה כבר
בריות המנצחת על את כל הניסוחים ה
רשמיים בכל מקום סוערות תאות וואי
לגינות כחונם הכס ולא שלום רצוננו לת

לא העלה את קיומם על דעתו וידע עם זה
תגולה כבעל אמונה אשר למרות הכל
ומתוך עקשנות לא גבול הוא בונה ומקים
ויוצר...
ולא הנוער הארצישראלי בלבד כך הנה
המעפילים תחת אשן מגן איום באיזה
מטען זכרונות באיזה איבסתוון מתלש
פצועים עד לא מרמא — שבא הללה לראו
— ולאחר בנעש המוש מועטים בכך הם
מאמינים. מה הם צוחקים? הנה מראים
סימנים של שמחה מצדדים לראות עתים
הגם שמתכנן מאימת נאכזריות כקודם
תאמר כל חסר-דאגה הוא זה קלות דעתו
ואני אומר כי זהו החכמה האמיתית הנל
תנת לילדים ולגשמות כנות ההכרה הנ
כונה כזכותה לחיים מלוד כיתנו הפרימי
שלא יבגוד כנו
כיו פרצופי עולמנו האינזום וחסרי
הנחמה אתו ישאר מעורר זה הפרצוף ה
צעיר זה ששמר על תוכו וגאווותו אוצר
בלום של סבלנות ובסתון כיום המתר—
למרות המל—
— יום המתר — מני יופיע המתר —
אם יופיע בפניו הו לא יוכיח כל תקר
פוח הפראות והאכזריות באיזה לסרונין
בין תקופות ציביליזציה גבוהה יותר —
ותקופת פראות כזאת אמה עלינו עתה —
אינו יכולים להמשיך אלא ואלפי שנים
אתה מחכוני ליום הווהר המוכנה לבוא
ואני רואה לכה אפל אך העיקר אינו בה
גדת עתידות אלא בזה שבשעותי אידיאלית
זכיה דרך משקפי האופטימיות — אתה
תוחם גם את תלונת הטבע וגם את חול
דוח האדם בחור תקופת ומצב נבולות לאר
תו רשע עצום בו ישנהר ההוסטוריה כל
כך למעשה מופיע אתה כמצניק הרע
הנך מלמד עליו ונמתי כראותו בו מעין
שר לאפשרות התפתחותה של הקיומית

היום כל משעו היסטורי אפשר להצדיק
מה מרדים את עצמך בפילוסופיה זו כי
תפותר על המציאות, ובהצדך דרך זכר
יית הנחמות על התפרענות של תהליך
הקיומית כיום הנה ומצד שני לא ברור
לי ממה בעצם הנו מתפעל כראותך את
סבלו של האדם וכוח הסתגלותו ללא שר
עור משורר אתה אמר: "ההרגל ניתן לא
הם מבורה — בתחומים לאושר הוא ניתן"
וסופר גדול אחר ענה לי: "גבל כזה האדם
לכל נבנותו הוא מסתגל" זוכר אני סיפור
מצוין על נישא זה גבור הסיפור שזה
עשה ינדע לי על חקפת שיתוק שבאה על
חברו ועל כך שעם ההטבה שחלה במצבו
החל לזמזם מחדש ללכת — אמר שהיה מת
אכז אילו נמצא במצב דומה אך המחלה
תוקפת גם אותו; אחרת הנגהלת מחביאת
את האקדה מחשש התאבדות. אך הגבור
ששכח לחלוטין את אייה השלמה עם הגור
ללי שהביע קודם לכן שמת עתה שיכול
להניע את רגלו וממהר לאותו פרופיסור
שלימד את חברו המשותק להלך כל זה
מובן בהחלט מבחינה אנושית גם טבעי
הוא אך מה יש להתפעל כאן למראה חס
כנות האורבות לנו תור נסיונו להתענג
על האושר הרגעי הניתן לנו?
— "א אפשר כמובן לנסוח לשקול
במאוזני אדם את חולות היס עליהם אפשר
לטייל או לכרוץ ברך את החיים יש
לקבל כמות שהם"
— "אני מקבלם אבל בלי כל שמחה"
— "ואף על פי כן אינו מתאבד"
— "משום שאת החיים מקבל אני כמו
את המוות כרע שאין להמנע ממנו ועל כן
יקריה הפרופיסור מצדע אני לסיים את
ויכוחנו — אם אינו לך תרופה שת
סגויה להיות כפי שאתה תל את חילך
שאוכל לקיים עד גילי ה-66 את שמחה ה
חיים ואת הנשמה הצעירה"

בשושן פורים, ביום הולדתו ה-86 של מ. דינגוף, נערכה במוזיאון התל אביבי מסיבה מסורתית, שהוקדשה הפעם לפתיחת אולמות חדשים. אולם הספרים ואולם הגראפיקה. האומנם אין לתל אביב דבר מחוץ יותר ממוזיאון לאמנות? האומנם כבר הגיעה תל אביב לפרקה בבחינה זו? — היו שואלים את מ. דינגוף, כשבשנות חייו האחרונות שקר, בהתלהבות של עלומיו התמידיים, על ייסודו של המוזיאון, וב-1931 יסד חברת מוזיאון תל אביב שתיכנה תוכנית להקמת מוזיאון והוציאה קול קורא לאוסף תמונות בשבילו.

„דוקא, „הלא נחוצו“ נחוצו לנו מאד. הרי מה שאתם מכנים כתואר נחוצו בא ממילא, — כך השיב דינגוף.

כי אכן כמות דמינו הקונסטרוקטיבי לא היה מסתייע בנימוקי ההגיון היבש-שקורין „השכל הישר“, אלא באי ההגיון הנלהב ששמו אינטואיציה. הוא חש, כי תחיתנו הלאומית תלויה לא רק בכוחות נסיוניים, מושכלים, אלא גם ברוח וב שאר רוח, כי האמנות הבלתי תועלתנית, לכאורה עשויה לתת טעם ותוכן לכל גיעת בשר, לכל עמלאגוש ושלוחת ערך גם לבלתי בעל ערך. והמוזיאון לא היה לו, דבר לא מחוץ, „לוקסוס“ לאו מילוא דברה הוא הספק שהביע — בסוף דרכו בחיים — לגבי הארכי מעשיות“ שלנו: „יתכן שהיינו מצויינים יותר, לו היה בנו יותר שווי משקל, לו היה חנוכנו והכשרתנו של מים יותר, ייתכן שאילו השקפנו על העולם בהשקפה אמנותית היינו רואים את העולם יפה יותר.“ ואופייני הדבר שבצואתו לא הדי כיר- שום מפעל ממפעלי חייו, פרט לזה האחרון: „...את בן זקוני ילד שעשועי — מוזיאון תל אביב. שמרו עליו, כי ברכה בו.“

במשך השנים התפתח המוזיאון והיה למפעל אמנותי רב. והעניין אינו רק המיספרים, שנתפרסמו במסיבה בתוך הרויח הרשמי: במשך השנה האחרונה סודרו 9 תערוכות, ושלחו 96 תערוכות נודדות לנקודות שונות בארץ, נערכו 43 קונצרטים, ולפי אומדנה של ההנהלה ביקרו השנה את המוזיאון 60.000 איש. חשוב יותר — התפקיד שמילא המוזיאון באינטנסיב קציה של חיי האמנות בתל אביב ובכל הארץ, ביצירת אווירא דאמנות, אם הורשה לומר כך, בפיתוח ההתעניינות בציוה, וזוהי זכות גדולה למוזיאון. אך עיקר זכותו של המוזיאון היא כמובן, לא בתערוכות (הללו נערכות גם בגאלריות פרטיות ובקרוב ודאי יתחילו בבנינו של בית הציר- וה-פסל), אלא בכינוס, באיסוף הערכים הורדאיים. כל אמנות בדור זה היא בהכרח ערוביה של טוב ורע, של שמא וברי, של אמיתי ומעושה; בהכרח יש בה דברים שב-אופנה, חידוש של ארעני המתנוון לעתים כפורמאליזם ללא נשמה, לקר תנות, הזמן הוא המורה הגדול, הוא הבורר והפוסק, הערכים עומדים במבחן או נפסלים ונפסלים.

העוברא שמצויים דברי אמנות, שעמדה בניסיון הזמן, דיה לקבוע את אחד העיקרים הראשונים של יחס יות הערך שלה: הוא בא לידי גיי לוי בנדירות, באוניקום, בעדות על הזמן שחלף, רוחו וסגנונו. רק במי רוצת הימים נקבעת הודאות של הערכים, דהיינו תגים ואותות וסימנים השווים לכל הזמנים ובכל תמורות המתחשבה והטכניקה באמנות. ובכך טעמו וערכו של כל מוזיאון, שבאספו ערכי אמנות הוא מפתח בנו את הדעת ועמה את כושר ההבחנה. ובעיקר — מטפח בקרב הדור הצעיר את היחס האסתטי אל המציאות. ואם מלחמתנו היא מלחמה לתיים של מים, — הרי מי כאמנות עשויה לבגש את השלימות הזאת. אין שלמות בלא יופי. אין יופי בלא דעת היופי. ובלא כשרון זה להתחסס אל העולם יחס אסתטי לא נוכל גם לפתור אל נכון את שאלת הגדרתו הלאומית, לעצב את צורתה המשוכללת של נפש העם.

הרחבת הקומה השנייה ותוספת השלישית נתנו למוזיאון את האפשרות לערוך בבת אחת תערוכה של צייר ובארבעת חודרי הקומה השנייה תערוכת התעשייה והמלאכה בימי קדם — ושני אולמות מן הקומה השלישית להקצות לגראפיקה, באותו מן האולם מות הללו הוצגו לראווה כ-50 מיצרי רות דומייה בשני — 50 גראביורות של טכניקה מצורפת. דומייה הוא נציגה המובהק של ארחה תקופה בתולדות התפתחותה של הליטוגראפיה, שבה לא זו בלבד שהחל זיווגה עם העתונות, אלא היא גופה היתה למין פובליציסטיקה ציורית. דומייה שקר על הליטוגראפיה, בחזקת טכניקה שיכולה למסור במישרין כל תג ותו משנינותו ונתנה לו את האפשרות להפוך את הקאריקאטורות הסאטיריות שלו, לכליזין במלחמה הפוליטית. את הקאריקאטורות שלו היה דומייה עושה בבית הדפוס, על גבי אבן הליטוגראפיה — אך עם כל מהירות עשייתו לא נתקפת ערכן האמנותי, והצורות עזות המבצע של הקאריקאטורות הליטוגראפיות שלו היו לתורה, שדגרות של ציירים שנקדים ללמדה. באולם השני הוצגה סדרה של ריפ רודוקציות אמנותיות מן האוסף של 50 ריפרודוקציות שהמוזיאון קיבלו לפני זמן מה במתנה מניו יורק. אחות מהן לא זו בלבד שיש בהן מידה יתירה של קירבה למקור, אלא בכמה מן הגליונות יש גם דהגה רמה של עידון מדויק ושל שהרת הציוה, ובאחרים — טכניקה מיוחדת שהביאה לדי פתרון של בעיות קולוריסטיות והעלמן הגמור של הקווים. המוצגים שבשני האולמות הללו מן הסתם יחלפו פעם בפעם, אך תמיד יהא זה המדור של הגראפיקה, אם כן, נחויק טובה על כך.